

David Arter (1999): *Scandinavian politics today*. Manchester University Press, Manchester and New York, 366 s.

David Arterin tutkimus tarjoaa asiantuntevan katsauksen Skandinavian maiden tämän päivän politiikkaan ja poliittisten laitosten historialliseen taustaan. Vuosikymmeniä pohjoismaiden ja erityisesti Suomen politiikkaa seurannut englantilainen valtio-opin professori, joka nykyään toimii Skotlannissa Aberdeenin yliopistossa Pohjoismaiden tutkimuskeskuksen johtajana, on koonnut tähän kirjaan Skandinavian maiden politiikkaa koskevan laajan tietämyksensä. Kirjaa voi pitää perusteellisimpana Skandinavian maiden nykyisiä poliittisia järjestelmiä koskevana vertailevana esityksenä. Vertaileva esitystapa kulkee punaisena lankana läpi teoksen.

Kirja jakautuu kuuteen osaan ja 14 lukuun, joissa tulevat esille kirjoittajan mielenkiintoisimpina pitämät puolet pohjoismaiden politiikasta. Ensimmäisen osan kaksi lukua kertovat Skandinavian kansallisvaltioiden syntyhistoriasta, mikä Fär-saarten ja Grönlannin osalta näyttää vielä olevan kesken. Ahvenanmaalaisten hän arvelee olevan melko tyytyväisiä nykyiseen asemaansa. Toisen ja kolmannen osan neljä lukua käsittelevät Skandinavian puoluejärjestelmien historiaa ja yhteisiä ominaisuuksia. Siinä tulevat myös esille puolueiden voimasuhteet 1940-luvulta saakka. Historiallisen taustan varsin laaja esittely kirjan kuudessa ensimmäisessä luvussa ei ehkä sisällä kovin paljon uutta aihepiiriin ennestään tutustuneille, mutta opiskelijoille niin pohjoismaissa kuin niiden ulkopuolellakin nämä luvut ovat hyödyllistä luettavaa. Niistä löytyvät nykyisten poliittisten laitosten, puolueiden ja poliittisen kulttuurin historialliset juuret.

Neljännän osan kahdessa luvussa Arter tuo esille tulkintansa ja näkemyksensä pohjoismaisesta politiikan ja yhteiskunnan mallista. Hän luonnehtii pohjoismaiselle konsensuspolitiikalle tunnusomaisia piirteitä ja omistaa erityistä huomiota sen tuloksena syntyneelle hyvinvointimallille.

Viidennen osan kahdessa luvussa selvitetään hyvin yksityiskohtaisesti pohjoismaisen parlamentarismien erityispiirteitä ja lainsäädäntöelinten työtapoja. Islannin ja Suomen presidenttien roolia hallitusvallan käytössä analysoidaan omassa luvussaan. Taulukkoihin on koottu tiedot kummankin maan kaikista hallituksista ja hallituspohjista sodanjälkeiseltä ajalta. Suomen osalta hän tekee mielestäni oikeutetusti sen johtopäätöksen, että kylmän sodan päättyminen heikensi presidentin asemaa ja johti hallitusten parlamentaarisen pohjan vahvistumiseen.

Kirjan kuudennen osan neljässä luvussa analysoidaan Pohjoismaiden kansainvälistä asemaa ja ongelmia. Hän selvittää, miksi Pohjoismaat päätyivät sodan jälkeen toisistaan poikkeaviin turvallisuuspoliittisiin ratkaisuihin ja miten tilanne on muuttunut kylmän sodan päättymisen jälkeen. Näihin lukuihin sisältyy jälleen yksityiskohtaista historiallista asiantietoa aina Ruotsin ja Suomen Euroopan unioniin liittymiseen saakka. Viimeisessä luvussa, ”uuden vuosituhannen kynnyksellä”, Arter arvioi Skandinavian maiden turvallisuuspoliittisia tulevaisuudennäkymiä, kiristyvän kansainvälisen taloudellisen kilpailun vaikutuksia ja mahdollisuuksia säilyttää hyvinvointipalvelut sekä viittaa maahanmuuttajien aiheuttamiin uusiin ongelmiin.

Olen lyhyesti kertonut kirjan sisällön pääkohdista sen osoittamiseksi, että kirjaan sisältyy tavaton määrä asiantietoa poliittisen elämän tärkeimmiltä lohkoilta. Lukija saa

selkeän käsityksen Skandinavian maiden poliittisten järjestelmien historiallisesta kehityksestä, keskeisistä poliittisista instituutioista, poliittisista puolueista ja politiikan asiakysymyksistä. Vertailu paljastaa Skandinavian maiden yhteiskunnallisten ja poliittisten olojen hyvin pitkälle menevän samankaltaisuuden ja demokraattisen politiikan monet ansiokkaat saavutukset, joista muualla maailmassa voitaisiin ottaa oppia. Arterin kirja soveltuisi mielestäni erittäin hyvin oppikirjaksi valtio-opin opiskelijoille kaikissa Pohjoismaissa, mutta myös muualla maailmassa, missä haluttaisiin saada vankkaa asiatietoa Skandinavian maiden politiikasta. Skotlannissa ainakin tunnetaan vetovoimaa Skandinaviaan.

Kirjan pohjalta herää kysymys siitä, miksi juuri Skandinaviasta on muodostunut demokraattisen politiikan jonkinlainen mallialue. Arter ei tätä kysymystä erityisemmin käsittele, mutta mieleni tekisi esittää joitakin täydentäviä olettamuksia. Pohjoismaiden etuihin kuuluu, käsitykseni mukaan, inhimilliselle toiminnalle suotuisa ilmasto, harva asutus, väestön etninen homogeenisuus ja erityisesti se, että väestö synnynnäisiltä henkisiltä kyvyiltään kuuluu maailman parhaimmiston. Nämä seikat yhdessä ovat tehneet mahdolliseksi Pohjoismaiden nousun maailman varakkaimpien kansojen joukkoon ja vankasti demokraattisten yhteiskuntien luomisen. Tästä näkökulmasta katsottuna kahdeksas luku pohjoismaisesta hyvinvointimallista on erityisen mielenkiintoinen.

Pohjoismaiselle hyvinvointivaltiolle tuskin löytyy vertaistaan muualta maailmasta. Sille on ominaista pitkälle viety tulontasaus ja vaikeuksiin joutuneiden yksilöiden ja väestön heikompien osien auttaminen sosiaaliturvajärjestelmillä. Paremmiin toimeentulevilta otetaan jatkuvasti melkoinen osa heidän ansioistaan ja jaetaan huonommin toimeentuleville. Ihanteellisena tavoitteena on tasa-arvo, jota tosin ei koskaan saavuteta, mutta Robin Hoodin politiikalla on estetty eriarvoisuuden kärjistymisen liian suureksi. Ihmisten toimeentulossa ilmenevä taloudellinen eriarvoisuus on Pohjoismaissa luultavasti vähäisempää kuin missään muualla nykyisessä maailmassa. Omana tulkintanani haluaisin sanoa, että tähän on päästy itsetiedottomalla darvinilaisten periaatteiden soveltamisella politiikkaan. Ihmisten synnynnäisestä eriarvoisuudesta ei koskaan julkisesti puhuta, mutta käytännön politiikassa on lähdetty siitä, että ihmiset syntyvät kyvyiltään erilaisina. Sen vuoksi paremmilla edellytyksillä varustettujen ihmisten on jatkuvasti autettava heikompiosaisia. Siihen Pohjoismaissa on ollut poikkeuksellisen paljon valmiutta väestön etnisen homogeenisuuden takia. Darwinilaisesta näkökulmasta katsottuna on järkevää auttaa sukulaisia. Etnisesti heterogeenisissa maissa, kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa, samanlaista auttamisvalmiutta ei ole.

Arterin hankkima Pohjoismaiden politiikan tuntemus on niin perusteellista, että kirjasta on vaikea löytää mitään selviä asiavirheitä. Haluaisin kuitenkin ottaa esille muutamia pieniä Suomea koskevia asia- tai tulkintavirheitä. Sivulla 27 Arter sanoo, että Bobrikovin dramaattinen salamurha tapahtui valtioneuvoston talon parvekkeella (*balcony*), jossa hän oli esiintymässä väkijoukolla. Meillä on aikaisemmin ollut se käsitys, että Eugen Schauman ampui Bobrikovin senaatintalon portaikossa.

Sivulla 249 kerrotaan talvisodan päättymisestä Moskovan rauhaan maaliskuun 12. päivänä 1940 ja koko Karjalan kannaksen luovuttamisesta Neuvostoliitolle. Sitten sanotaan, että tätä luovutusta seurasi massiivinen väestönsiirto Suomen sisäosiin. Tästä kohdasta voi saada sen käsityksen, että Karjalan väestö lähti kodeistaan vasta rauhanteon jälkeen. Todellisuudessa pako Karjalasta alkoi jo sodan ensimmäisenä päivänä. Rauhanteon hetkellä enää vain pieni osa väestöstä oli luovutettavalla alueella. Sivulla 272 mainitaan talvisodan päättymisestä sivulauseessa, että Suomi antautui maaliskuussa 1940 (*although Finland capitulated in March 1940*). Ei toki

antautunut eikä silloin antautumista edes vaadittu. Suomi vain teki rauhan Moskovassa.

Jatkosotaa koskevaan muuten tarkkaan kertomukseen sisältyy myös pieni tulkintavirhe. Sivulla 252 sanotaan, että kesäkuun 26. päivänä 1941 Suomi julisti sodan (*declared war*) Neuvostoliitolle. Tietävästi Suomi ei milloinkaan julistanut sotaa Neuvostoliitolle. Tuona päivänä presidentti Ryti vain totesi Suomen olevan uudelleen sotatilassa sen takia, että Neuvostoliiton lentokoneet olivat pommittaneet useita Suomen kaupunkeja.

Suomalaisen lukijan kannalta Arterin kirjan yhtenä ansiona voi pitää sitä, että Suomi ei ole tässä kirjassa jäänyt sivurooliin. Suomen politiikasta kerrotaan hyvin laajasti ja erinomaisella asiantuntemuksella. Hyvin mielenkiintoinen on esimerkiksi Arterin kuvaus ja tulkinta suomettumisesta.

TATU VANHANEN